

Sygn. akt I C 1368/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2020 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSO Bożena Chłopecka

Protokolant: sekretarz sądowy Monika Górczak

po rozpoznaniu w dniu 27 lutego 2020 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa E. G., K. G.

przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W.

o ustalenie

I. ustala, że umowa kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF z dnia 26 września 2005r., zawarta między E. G., K. G. a (...) S.A. z siedzibą w W., jest nieważna,

II. ustala, że pozwany (...) z siedzibą w W. w całości ponosi koszty postępowania, z tym, że ich rozliczenie pozostawia referendarzowi sądowemu.

Sygn. akt IC 1368/18

UZASADNIENIE

W pozwie z 14 grudnia 2018r. E. G. i K. G. wnieśli o ustalenie, że umowa kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF z dnia 26 września 2005r. zawarta z poprzednikiem (...) S.A. z siedzibą w W. jest nieważna. Powodowie zgłosili także żądania ewentualne i wnieśli:

- 1) o zapłatę przez pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwoty 200.749,02 zł. z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty,
- 2) lub o zapłatę przez pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwoty 48.274,86 zł. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 grudnia 2016r. do dnia zapłaty,
- 3) lub o zapłatę przez pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwoty 11.320,82 zł. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Powodowie wnieśli także o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości trzykrotności stawki oraz zwrotu opłaty za pełnomocnictwo w wysokości 34 zł., a także opłaty w wysokości 280 zł. za wydanie zaświadczenia przez pozwanego bank.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, że we wrześniu 2005r. zawarli z pozwanym bankiem umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF na zakup mieszkania. Sposób ukształtowania zapisów umowy prowadzi do wniosku, że umowa ta nie zawiera minimalnego zakresu elementów koniecznych do uznania, że doszło do zawarcia ważnej umowy kredytowej. Kwota kredytu w złotych została wskazana w wysokości 220.635,81 zł., natomiast kwota w CHF oraz jej równowartość w PLN zostały określone po wypłacie kredytu. Zaś w umowie nie znalazły się jakiegokolwiek zapisy ustalające sposób wyliczenia kwoty kredytu. Taki zapis jest sprzeczny z art. 69 ust. 2 Prawa bankowego, gdyż

kwota kredytu nie była określona w umowie. Ponadto powodowie wskazali, że klienci banku nie mieli żadnego wpływu na to jaki kurs zostanie zastosowany do przeliczenia kwoty wypłaconego kredytu lub kwoty należnej raty. W związku z tym postanowienia umowne statuujące uprawnienie wyłącznie banku do posługiwania się niesprecyzowanym kursem CHF z Tabeli kursów są klauzulami niedozwolonymi, a co za tym idzie, nie powinny wiązać powodów. Tyczy się to postanowienia dotyczącego wypłaty kredytu oraz postanowienia dotyczącego spłaty kredytu t.j. § 12 ust. 4, który stanowi, że rozliczenie każdej wpłaty dokonanej przez kredytobiorcę miało następować według kursu sprzedaży waluty, do której indeksowany był kredyt, podanego w Tabeli kursów waluty (...) Bank S.A., obowiązującego w dniu wpływu środków do banku (k-3-99 pozew).

W odpowiedzi na pozew z 8 marca 2018 r. pozwany (...) S.A. z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Pozwany zakwestionował powództwo co do zasady jak i wysokości. Pozwany zaprzeczył, aby powodowie mieli interes prawny w wytoczeniu powództwa, by zachodziły przesłanki do uznania umowy kredytu za nieważną, by postanowienia kwestionowane przez powodów były bezskuteczne wobec powodów. Pozwany podniósł także, że powodowie nie mają interesu prawnego w wytoczeniu powództwa ponieważ mogą poszukiwać ochrony prawnej na drodze dalej idącego powództwa, formułując roszczenie o zapłatę kwot, które uznają za spełnione na podstawie nieważnej umowy (k-106-245).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny.

Dnia 26 września 2005r. E. G. i K. G. zawarli z (...) Bankiem S.A. (obecnie (...) S.A. z siedzibą w W.) umowę kredytu hipotecznego, na podstawie której bank udzielił powodom kredytu w kwocie 220.635,81 zł., walutą waloryzacji kredytu był frank szwajcarski. Spłata kredytu miała nastąpić w 360 miesięcznych równych ratach kapitałowo – odsetkowych (§ 1 pkt 2-5 umowy).

Zgodnie z § 3 ust. 4 umowy zabezpieczeniem kredytu było ubezpieczenie niskiego wkładu własnego kredytu w (...) S.A. Powodowie zostali zobowiązani do opłacania składki ubezpieczeniowej za 60 – miesięczny okres ubezpieczenia w wysokości 3,50% różnicy pomiędzy wymaganym wkładem własnym kredytobiorców, a wkładem faktycznie przez nich wniesionych t.j. kwotą 1.544,45 zł.

W § 8 umowy zostały określone warunki uruchomienia kredytu, nie wskazano w tych postanowieniach według jakiego kursu bank będzie przeliczał wysokość transz kredytu.

Z § 12 ust. 4 umowy wynika, że raty kapitałowo – odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50. (k-32-38 umowa kredytu wraz z aneksem).

Od 26 września 2005r. do 15 października 2018r. powodowie z tytułu spłaty kredytu uiszcili kwotę 200.749,02 zł. Na tę kwotę składają się następujące należności:

- 1) kwota 193.048,72 zł. tytułem spłat rat kapitałowo – odsetkowych,
- 2) kwota 2.647,63 zł. tytułem prowizji za udzielenie kredytu,
- 3) kwota 441,27 zł. tytułem prowizji za ubezpieczenie kredytu,
- 4) kwota 1.993,26 zł. tytułem składek na ubezpieczenie nieruchomości,
- 5) kwota 2.618,15 zł. tytułem składek na ubezpieczenie niskiego wkładu własnego (k-42-46 zaświadczenie).

Powodowie zdecydowali się na zaciągnięcie kredytu, gdyż chcieli zakupić mieszkanie. To była ich pierwsza umowa kredytowa. Powodowie ubiegali się o kredyt w PLN, jednak nie było to możliwe, gdyż nie dysponowali wkładem własnym. Powodowie byli świadomi różnic kursowych w związku ze spłatą kredytu, jednakże w 2005 roku waluta CHF

była stabilna, spodziewali się, że różnice kursowe w granicach 10-20% mogą się zdarzyć. Powodowie mieli zaufanie do przedstawiciela banku, który zaproponował im tę umowę, gdyż instytucja finansowa, którą reprezentował była poddana nadzorowi ze strony Państwa (k- 284-286 nagranie, przesłuchanie powodów).

Powyższy stan faktyczny został ustalony w oparciu o dokumenty złożone do akt sprawy oraz przesłuchanie powodów.

Sąd rozważył co następuje.

Powództwo zasługuje na uwzględnienie w zakresie żądania głównego tj. stwierdzenia nieważności umowy zawartej między stronami.

W pierwszej kolejności powodowie wniesli o ustalenie, że zawarta z pozwanym bankiem umowa o kredyt hipoteczny indeksowana do waluty CHF jest nieważna. Tak określone żądanie znajduje swą podstawę prawną w treści przepisu art. 189 k.p.c., zgodnie z którym powód może żądać ustalenia przez Sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. występuje wówczas, gdy istnieje niepewność stanu prawnego lub prawa; niepewność ta powinna być obiektywna, tj. zachodzić według rozumnej oceny sytuacji, a nie tylko subiektywna, tj. według odczucia powoda. Interes ten należy rozumieć jako potrzebę wprowadzenia jasności co do konkretnego prawa lub stosunku prawnego – w celu ochrony przed groźącym naruszeniem sfery uprawnień powoda (wyrok Sądu Najwyższego z 24 marca 1987 roku, III CRN 57/87, opubl. w OSNPG 1987, Nr 7, poz. 27). Skuteczne powołanie się na interes prawny wymaga wykazania, że oczekiwane rozstrzygnięcie wywoła takie skutki w stosunkach między stronami, w następstwie których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie i tym samym wyeliminowane zostanie ryzyko naruszenia w przyszłości praw powoda. W przypadku, gdy dojdzie już do naruszenia prawa, w związku z którym stronie służy dalej idące roszczenie np. o świadczenie (danie, czynienie, zaniechanie lub znoszenie), wyłączona jest możliwość skutecznego wystąpienia z powództwem o ustalenie, skoro sfera podlegająca ochronie jest w takiej sytuacji szersza, a rozstrzygnięcie o różnicy zdań w stanowiskach stron nabiera charakteru przesłankowego. Takie stanowisko, które Sąd Okręgowy w całości podziela, wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 marca 2002 roku (II CKN 919/99, opubl. w Systemie Informacji Prawniczej LEX nr 54376).

Interes prawny będąc materialno-prawną przesłanką powództwa o ustalenie, badany jest przez Sąd z urzędu, a ustalenie jego braku skutkuje oddaleniem powództwa wprost bez analizy żądania powoda pod kątem merytorycznym. Zgodnie z ogólną zasadą wynikającą z art. 6 k.c. powód powinien wykazać istnienie po jego stronie interesu prawnego.

Odnosząc powyższe rozważania do poczynionych w sprawie ustaleń Sąd doszedł do przekonania, że powodowie mają interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie, choć pozwany bank zarzucał brak tego interesu twierdząc, że powodowie mogą poszukiwać ochrony prawnej na drodze dalej idącego powództwa, formułując roszczenie o zapłatę kwot, które uznają za spełnione na podstawie nieważnej umowy.

Powodowie zmierzają w tym procesie do ustalenia, że umowa o kredyt jest nieważna, nie dlatego, że tak czy inaczej była wykonywana, ale ze względu na zawarte w niej niedozwolone postanowienia oraz, że jest sprzeczna z naturą umowy kredytu. Można rozważać, czy skoro powodowie spłacają kredyt w wysokości podawanej przez bank, to istnieje jakakolwiek niepewność ich sytuacji prawnej. Jednak biorąc pod uwagę ich twierdzenia o tym, że w chwili zawarcia umowy i obecnie nie mają możliwości obiektywnego ustalenia kursu waluty, według którego następuje przeliczanie ich raty z CHF na PLN, uznać należy, że niepewność ich sytuacji prawnej została wykazana w sposób uzasadniający rozpoznanie sprawy merytorycznie. Kwestia abuzywności klauzul umownych winna być badana na datę zawarcia umowy, a samo wykonywanie umowy, czyli dokonywanie spłaty rat w określonej wysokości, nie może mieć dla tej oceny przesądzającego znaczenia, a po drugie zdaniem Sądu wejście w życie tzw. ustawy antyspreadowej nie spowodowało ex lege zmiany stosunków umownych, lecz umożliwiło jedynie dokonanie takiej zmiany.

Przechodząc do meritum sprawy, należy wskazać, że zgodnie z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia przez strony umowy kredytu, tekst jedn. Dz. U. z 2002

roku, nr 72, poz. 665 ze zm.), przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

Ponadto, na podstawie ust. 2 powyższego przepisu, umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności: strony umowy; kwotę i walutę kredytu; cel, na który kredyt został udzielony; zasady i termin spłaty kredytu; w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu; czy też warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy. Jak z tego wynika, kwota i waluta kredytu, są jednymi z essentialia negotii umowy kredytu i muszą być w sposób jednoznaczny i niebudzący wątpliwości określone przez strony umowy.

Szczególne istotne w okolicznościach niniejszej sprawy jest wskazane wyżej postanowienie, zgodnie z którym umowa kredytu powinna określać szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu. Zgodnie z tym przepisem w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu, powinna określać umowa kredytu. Oznacza to, że kredytobiorca już na etapie umowy kredytowej powinien być odpowiednio poinformowany przez bank o istotnych dla niego zasadach związanych ze spłatą kredytu. W związku z tym rozwiązaniem banki mogą konkurować pomiędzy sobą wysokością tzw. spreadu.

Zgodnie zaś z art. 385 § 2 zd. 1 k.c. wzorzec umowy powinien być sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Postanowienia niejednoznaczne tłumaczy się na korzyść konsumenta.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 roku (sygn. akt I CSK 1049/14), którego tezy Sąd podziela, postanowienia bankowego wzorca umownego zawierającego uprawnienie banku do przeliczania sumy wykorzystanego przez kredytobiorcę kredytu do waluty obcej (klauzulę tzw. spreadu walutowego) nie dotyczą głównych świadczeń stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. Klauzula waloryzacyjna nie należy więc do postanowień określających główne świadczenia stron, a jest jedynie postanowieniem, które w sposób pośredni jest z nimi związana poprzez wywieranie wpływu na wysokość świadczenia.

Powodowie wskazywali, iż za abuzywne, a tym samym niewiążące należy uznać postanowienia zawarte w:

1) § 8 umowy, gdzie zostały określone warunki uruchomienia kredytu, a nie wskazano w tych postanowieniach według jakiego kursu bank będzie przeliczał wysokość transz kredytu,

2) § 12 ust. 4 umowy, który brzmi: „Raty kapitałowo – odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50”.

Oceniając ten zapis należy wskazać, że jest on sprzeczny z prawem i dobrymi obyczajami, bo odwołuje się do tabeli kursów sprzedaży walut kredytodawcy. Za sprzeczną z zasadą swobody umów (art. 353¹ k.c. – strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie, ani zasadom współżycia społecznego) należy uznać, co jest w judykaturze i doktrynie jednoznaczne, określenie wysokości świadczenia tzw. metodą subiektywną tj. uzależnioną wyłącznie od woli jednej ze stron umowy, w tym przypadku strony silniejszej – banku. Dopuszczalna jest jedynie metoda obiektywna (np. odwołanie się do kursów NBP) lub zobiiektywizowana (ocena niezależnego eksperta). Bez znaczenia jest tu okoliczność, czy pozwany bank de facto „stosował” np. kurs NBP, bo oceną sądu objęta jest, wobec żądania pozwu, treść umowy a

nie sposób jej stosowania. Czysto literalne rozumienie w/w klauzuli jest zatem wykluczone jako prowadzące do skutku sprzecznego z prawem tj. do ewidentnego naruszenia zasady swobody umów. W tym przypadku sąd musi ocenić, czy klauzula ta ma charakter określający główne świadczenia stron umowy i czy uznać tę klauzulę za nieważną w całości, czy też możliwa jest jej interpretacja zgodna z wolą stron i nie naruszająca zasady swobody umów. Klauzula waloryzacyjna określona w art. 358¹ § 2 k.c. (strony mogą zastrzec w umowie, że wysokość świadczenia pieniężnego zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości) ma na celu ochronę wartości świadczenia głównego w razie znaczącej inflacji, ingerencja sądu w oznaczenie wartości świadczenia głównego dokonuje się „w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza” (§3 art. 358¹). Nie ma przesłanek do rozumienia umownej klauzuli waloryzacyjnej w sposób odmienny. W szczególności klauzula ta nie może być rozumiana jako swoisty instrument walutowy – gra na parze walutowej (CFD –contract for difference) prowadząca - jak w analizowanej sprawie – do znaczących zysków uzyskiwanych przez stronę pozwaną nie wynikających z celu umowy (kredyt określony w złotych), jak i z celu klauzuli (ochrona wartości kapitału głównego). Klauzula waloryzacyjna jest zawsze klauzulą, która zabezpiecza realizację świadczenia głównego w przypadku określonych zdarzeń niezależnych od stron tj. inflacji. Z istoty swojej, jako realizująca funkcję zabezpieczającą, może lecz nie musi znaleźć zastosowanie w konkretnej sprawie. Powoduje to, że nie sposób uznać jej za określającą świadczenie główne. Tezy tej nie zaprzecza fakt, że w pewnych okolicznościach może ona wpłynąć na wartość świadczenia stron. Na wysokość świadczeń stron wpływać bowiem mogą również inne świadczenia np. ubezpieczenie spłaty kredytu, prowizje, bezsprzecznie mające również charakter świadczeń ubocznych, a nie głównych. Gdyby próbować utrzymać w mocy ważność klauzuli zawartej w § 12 ust. 4 umowy kredytowej, w zgodzie z zasadą swobody umów tj. przez uznanie, że chroni ona kapitał główny kredytodawcy przed inflacją, to hipotetycznie można by „ratować” sens tej klauzuli interpretując ją w następujący sposób – „w przypadku inflacji następuje waloryzacja wartości kwoty głównej kredytu w oparciu o obiektywnie oznaczony kurs franka szwajcarskiego” Rozważania takie są jednak bezprzedmiotowe, wobec uznania jej nieważności jako, że opiera się ona na sprzecznej z zasadą swobody umów subiektywnej metodzie oznaczenia wartości świadczenia.

Zgodnie zaś z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. W myśl art. 385¹ § 2 k.c., jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 tego artykułu nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. Stosownie do treści art. 385¹ § 3 k.c., niezgodnione indywidualnie są natomiast te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Zgodnie zaś z art. 385¹ § 4 k.c., ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Z przytoczonych regulacji wynika, że aby określone postanowienie umowy mogło zostać uznane za niedozwolone, muszą zostać spełnione cztery warunki: 1) umowa musi być zawarta z konsumentem, 2) postanowienie umowy nie zostało uzgodnione indywidualnie, 3) postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, 4) postanowienie sformułowane w sposób jednoznaczny nie dotyczy głównych świadczeń stron.

W przedmiotowej sprawie wątpliwości nie budzi okoliczność, że zawierając z pozwanym umowę kredytową, powodowie posiadali status konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., który stanowi, że za konsumenta uważa osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Nie ulega wątpliwości, że zaciągnięcie przez powodów kredytu miało służyć pozyskaniu środków pieniężnych na sfinansowanie zakupu mieszkania.

Z art. 58 § 1 k.c. wynika, że czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba, że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Zaś z § 3 tegoż artykułu wynika, że jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności

wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałyby dokonana. Żądanie pozwu dotyczy ustalenia nieważności umowy w całości. Dlatego też orzeczono jak w sentencji wyroku.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.